

կանգնող կը հասնի լերանց բարձրութիւնը, զուարճալի բլուրներ ձևանալով:

Գումոյի և I էքքոյի մօտ լերանց ստորոտները և լճին ափունքը ամառուան ամենազուարճալի դիրքերէն մէկն է աշխարհքիս մէջ. լճին ափունքը ամենագի պտղատու ծառերով բոլոր ծածկած է՝ որոնց մէջէն կը բարձրանան Սիլանու մեծամեծաց գիւղական զբօսանաց ամենասիրուն ամարաստաններն իրենց զուարճալի պարտէզներովը. կը գրտնուին հոս շատ տեսակ վայրի և որսական կենդանիներ և տեսակ մը լեռնային մուկ՝ որ I տտայի հոսանաց ճահիճներուն մէջ կ'ըլլայ. իսկ լճին մէջն ալ կը գտնուին կարմրախայտ և ուրիշ տեսակ տեսակ ձկներ. իսկ ջրին վրայ ալ շատ անգամ կը տեսնուին անբաւ հաւալուսներ, կարապ և ուրիշ ջրային թռչուններ:

Գումոյի հիւսիսային կողմերը առատ հանքեր կը գտնուին. իսկ արևելեան և արևմտեան ափունքը կան երկաթի և պղնձի ու կապարի հանքեր:

Ոչտունական և որայուրք:

I րաւ լճն ու իր շրջափայտը: — I րաւ զրոպուրկի գիտութեանց Ղեմարանը աս մօտերս երկու ուսումնական երիտասարդներ խաւրեց որ երթան I րաւ լճին ու անոր մօտիկ դաշտերուն վրայ կենդանաբանական ու տնկաբանական հետազօտութիւններ ընեն. զորոնք համառօտ կերպով մը հոս դնելը աւելորդ չենք սեպեր:

Պ. Պորչաքօֆ հետազօտեց I րաւ լճին շրջակայքն եղած բոյսերը, որոնք 900⁶ կը հասնին, և ասոնց մէջ գտեր է 300 տեսակ ծառ որ անարգել առաջ կու գան Սիր կամ Սիհոնի եզերքները: I րայց տեղւոյն ընդարձակութեանը համեմատ բուսոց տեսակը քիչ է, և շատ նմանութիւն ունին I լճերիի ու հիւսիսային I տլասայ բոյսերուն հետ:

I րայց այս տնկաբանին հետազօտութեանցը կարևորագոյն արդիւնքն այն է որ I րաւ լճին հիւսիսային արևելեան կողմը շատ մը տեսակ բոլորովին ովկիանեան բոյսեր գտեր է, ու նաև անանկ տնկոց ցեղեր որ յատկապէս ծովուն յատակը միայն կրնան գտնուիլ, և առաջ չեն քար ոչ աղային և ոչ անոյշ ջրի լճերու մէջ:

I րաւ հետազօտութիւնս բաց 'ի իր տնկաբանական օգտէն, նաև աշխարհագրական ու պատմական տեսութեք ալ մեծապէս հետաքննական է, որովհետև ասով գրեթէ աներկբայ կերպով կը հաստատուի որ I րաւ լիճ չէ, այլ նախնական ծովու մը մասն է: I րդէն ծանօթ էր որ կային I րաւ լճին մէջ տեսակ մը թուլամարմին կենդանիներ, որոնք շատ կը նմանին ծովու մէջ ապրող թուլամարմին կենդանեաց. բայց չէր գիտցուեր որ լճին խորերը ովկիանեան բոյսեր գտնուին:

I րաւ երկու տեսութիւններովս գրեթէ որոշ կը հաստատուի Վասպից ծովուն ու I րաւ լճին ծագման խնդիրը, զորոնք հիները Սաուուցեալ ծովուն իբրև երկու մեծամեծ նեղուցները կը համարէին: I րայց այս կարևոր խնդիրս հաստատելու համար, դեռ ուրիշ նորանոր հաւաստիքներու պէտք ունինք:

I րաւ Պ. Սիվէցով, որուն կենդանաբանական մասն յանձնուած էր, ինքն ալ նաև շատ մը դիտողութիւններ ըրաւ: I րայց զո՛հ եղաւ իր ուսումնասէր եռանդեանը. որովհետև իր զննութիւններն ընելու համար երկրին խորերը սաստիկ առաջ երթալով, հիներու խումբ մը վրան յարձակեցաւ: Պաշտպանեց ինքզինքը քաջութեամբ, ու տասնըորս վէրք առնելով գերի ինկաւ, բայց բարեբաղդաբար քիչ ատենէն ազատ թողուցին զինքը:

Արեւոյն բծերը: — Իսկ մը օր կայ որ արեւուն երեսը բազմաթիւ բծեր կը տեսնուին, որոնք զուգահեռական դիրքով մը արեգակնային հասարակածին երկու կողմը տարածուած են. ընդ ամենը տասը կամ տասուերկու խումբ է, և իւրաքանչիւր խումբը մօտ վաթսուն բծէ բաղկացած է, և ամէն մէկ խումբը մէկ թերաստուեր մը միայն ունի իր բուրը: Այս բծերէն ոմանք այլ և այլ մանր մանր բծերէ ձևացած են, և մէկ թերաստուեր մը միայն ունին:

Պ. Շ ագորնաք որ տասուերկու տարիէ 'ի վեր մեծագոյն խնամօք արեւուն բծերուն երեւոյթն ու տարածութիւնները դիտելու ետեւէ է, գեռ ինչուան հիմա ասանկ բազմաթիւ բծեր տեսած էր:

Հիմակուան բծերն անանկ երազ փոփոխութիւններ կը կրեն, որ քանի մը ժամուան մէջ բոլորովին երեւոյթնին կը փոխեն: Ինչպէս յունիսի 26^{ին}, արեւուն շառաւիղին հինգերորդ մասին հաւասար անկիւնաւոր տարածութիւն ունեցող բծերու խումբ մը յանկարծ տեսնուեցաւ. և նոյն օրէն ետեւ անընդհատ վրան մեծամեծ փոփոխութիւններ սկսան տեսնուիլ, և յունիսի 29^{ին} անանկ անկիւնաւոր տարածութիւն մը առաւ, որ արեւուն շառաւիղին քառորդը կ'անցնէր:

Սիշտ այնպէս կարծուած էր որ արեւուն բծերը երկրիս բարեխառնութեանը վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունենան: Որչափ որ ազդեցութիւն մը ունենանին հաւաստի կը տեսնուի, բայց օգտակար ըլլալը այնպէս մը չհաստատուիր տեսնելով յունիսի մէջ եղած օգոց խառնակութիւնը: Բայց աս ալ պէտք է ըսենք որ, արեւը բոլոր աշխարհքիս համար ըլլալով, պէտք է իր ազդեցութիւնն ալ ըստ ընդհանուրին դիտել, և ոչ թէ առանձին տեղոյ մը բարեխառնութեանը նայիլ:

Մանր գիտելիք:

Վիճակագրութիւն նաւարկութեան: — Անցեալ տարուան նաւուց վիճակագրութեան նայելով կը տեսնենք որ 2,320 նաւ կորսուեր են: Այս նաւերէս 472 գաղղիացի են, յորոց 109 միայն երկայն նաւագնացութիւն ընող նաւեր են և 363 կարճ նաւագնացութիւն կամ ափնածիր ըսուած նաւեր: Պատերազմական նաւերէն կորսուեցաւ Տէլէւէն եռայարկը, Սոնէ կրկնայարկն ու Սիւրբէնթի թնդանօթակիրը: Իսկ Անգղիացիք կորսնցուցին 1,301 նաւ՝ որ օրը երեքէն աւելի կ'իյնայ: Այս վերի դրած ամբողջական գումարէն 165 նաւին վրայ ամենին լուր մը չէ առնուած, որով ըսել է եթէ ինչք և եթէ անձինք բոլորովին կորսուեր են. ասոնցմէ 77 անգղիացիք են և 24 գաղղիացիք: Դարձեալ 113 նաւ ալ այրելով փչացան. 39 ամերիկացի, 21 անգղիացի, 9 գաղղիացի, 44 այլ և այլ գրօշակաւ: Նոյնպէս 126 շոգենաւ ալ այլ և այլ վտանգներու պատահելով կորսուած են: 58 անգղիացի, 23 ամերիկացի, 11 գաղղիացի, ու 12 գաղղիացի շոգենաւ ալ ուրիշ նաւու զարնուելով ընկղմած է: Դարձեալ 47 շոգենաւ ալ այլ և այլ ազգաց աննաւարկելի եղած են չարաբ փնտուռներու համար:

1858ին նաւաբեկելոց թիւն 2,083 միայն եղած էր, որով ըսել է թէ անցեալ տարի 237 նաւ աւելի կորսուեր է:

Որչափ որ այս կորսուածներուն թիւը ըստ բաւականին մեծ է, բայց մեկալ կողմանէ աս ալ պէտք է գիտնալ որ վաճառականութեան զարգացմամբ նաւերուն թիւն ալ տարուէ տարի աճելու վրայ է:

Եբրայեցւոյ Բաւմբուկէն: — Պալպի երեւելի աշխարհագրութիւն հաշուին համեմատ Եբրայեցիք

Եգիպտոսէն ելլելու ժամանակ . . .	2,500,000
Մովաբայ դաշտերուն մէջ, Եգիպտոսէն ելլելէն 40 տարի վերջը . . .	2,500,000
Դաւթի թագաւորութեան վերջերը . . .	7,000,000
Սողոմոնի թագաւորութեան վերջերը . . .	8,000,000
Քրիստոսի ծննդեան ժամանակ ու մեծին հերովդի թագաւորութեան վերջերը	5,600,000
1833ին	4,000,000